

تصویرسازی در عصر صفویه و قاجار

تألیف

دکتر سید محمد فدوی

استاد دانشکده هنرهای تجسمی پردیس هنرهای زیبا دانشگاه تهران

شماره مسلسل ۹۷۰۳

شماره انتشار ۲۸۶۲

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه	: فدوی، سید محمد، ۱۳۳۵-
عنوان و نام پدیدآور	: تصویرسازی در عصر صفویه و قاجار/تألیف سید محمد فدوی.
وضعیت ویراست	: ویراست ۲.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۶ ص: مصور (رنگی).
فروست	: انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره انتشار ۲۸۶۲.
شابک	: 978-964-03-6838-1
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا.
یادداشت	: سوم.
موضوع	: مینیاتور ایرانی - - قرن ۵ ق. ۱۴
موضوع	: نقاشی - - ایرانی - - تاریخ.
شناسه افزوده	: دانشگاه تهران. مؤسسه انتشارات
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ف ۴ ۹ الف/۱۳۳۷ ND
رده‌بندی دیوبی	: ۷۵۱/۷۷۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۸۸۷۵۳۸

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های pdf، لوح فشرده، بازنویسی در وبلاگ‌ها، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود.

عنوان: تصویرسازی در عصر صفویه و قاجار
 تألیف: دکتر سیدمحمد فدوی
 نوبت چاپ: سوم
 تاریخ انتشار: ۱۳۹۷
 شمارگان: ۱۰۰ نسخه
 ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
 چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلف است»

«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است»

بها: ۴۵۰۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرشی مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
 پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - تارنما: http://press.ut.ac.ir
 پخش و فروش: تلفکس ۸۸۳۳۸۷۱۲

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	ج
۱- درآمدی بر هنر تصویرسازی.....	۱
۱-۱- تفاوت‌های عمده هنر نقاشی و تصویرسازی.....	۴
۲-۱- اولین تصویرگران تاریخ.....	۶
۳-۱- انگیزه انسان اولیه در تصویر سازی‌های غار.....	۷
۴-۱- تصویرسازی عصر اساطیر.....	۸
۵-۱- تصویر به مثابه کلمات.....	۹
۶-۱- تصویرسازی کتاب.....	۱۰
۲- فصل اول: تصویرسازی در عصر صفویه.....	۱۵
۱-۲- تحولات اجتماعی سیاسی.....	۱۶
۲-۲- ویژگی‌های تصویرسازی.....	۱۹
۳-۲- سیری اجمالی در مکاتب هنری.....	۲۳
۴-۲- هنرمندان شاخص.....	۲۷
۵-۲- نسخه‌های خطی معروف.....	۳۱
۶-۲- کتابخانه سلطنتی.....	۵۵
۷-۲- نقدی بر چند اثر.....	۶۰
۸-۲- ظهور غرب‌زدگی.....	۶۸
۳- فصل دوم: تصویرسازی در عصر قاجار.....	۸۷
۱-۳- تحولات اجتماعی سیاسی.....	۸۸
۲-۳- تحولات اروپا و تجدد طلبی در ایران.....	۹۴
۳-۳- تعارض‌های نظام فرهنگی.....	۹۶
۴-۳- امیرکبیر خادم بزرگ عصر قاجار.....	۹۸
۵-۳- ادبیات در دوره قاجار.....	۹۹

ث □ تصویرسازی در عصر صفویه و قاجار

- ۳-۶- تأسیس اولین چاپخانه ۱۰۳
- ۳-۷- تأسیس مدارس نوین ۱۱۰
- ۳-۸- اولین روزنامه‌های ایران ۱۱۷
- ۳-۹- تصویرسازی ویژه قاجار ۱۱۹
- ۳-۱۰- هنرمندان تصویرساز قاجار ۱۴۶
- ۳-۱۱- موجودات تخیلی در تصویرسازی‌های قاجار ۱۷۶
-
- ۴- نتیجه‌گیری ۱۸۶
- ۵- منابع تصاویر ۱۸۹
- ۶- کتابشناسی ۱۹۸

پیشگفتار

این کتاب تلاش دارد ضمن بررسی تخصصی تعاریف و چگونگی پیدایش هنر تصویرسازی، تفاوت‌های این رشته تخصصی هنر را با سایر رشته‌ها و سیر تحول آن را در عصر صفویه و قاجار بیان کند. تصویرسازی هنری است که در طول تاریخ تا عصر حاضر، بیش از رشته‌های دیگر هنری گسترش یافته و کاربردهای گوناگونی پیدا کرده است. بررسی آثار تصویرسازی به جا مانده از دورترین اعصار تاریخ تاکنون، به‌ویژه دوره‌های اوج‌گیری هنر ایرانی اسلامی، ما را با کیفیات روان‌شناختی، مسائل فرهنگی و اعتقادی و روابط اجتماعی آن دوره‌های تاریخی آشنا می‌سازد. گستره تأثیرگذاری این رشته هنری بر مخاطبان، از شروع زندگی انسان در غار تاکنون، از ویژگی‌های بارز آن است. در این بررسی و تحقیق سعی شده ضمن بیان چستی هنر تصویرسازی، این هنر کاربردی در دو دوره مهم و پرفراز و نشیب عصر صفویه و قاجار، مورد توجه قرار گیرد. بی‌تردید، مشکلات موجود بر سر یافتن اسناد تصویری موجب پیدایی ضعف‌هایی شده، اما نظر به کمبود محسوس تحقیق و پژوهش در این مقوله تخصصی و کمیابی متون و نمونه آثار کار شده در این زمینه، اهمیت کار انجام شده را بیش از پیش مشخص می‌سازد.

آثار تصویرسازی ابتدا روی دیوارها، اشیا و وسایل دست‌ساز به نمایش گذاشته می‌شد؛ پس از ابداع کتاب، عمده آثار تصویرگرانه برای زیباسازی و نیز بیان بهتر مفاهیم، در کتاب‌های مختلف ارائه شد. بنابر مستندات فراوان تاریخی، آثار تصویرسازی شده بهترین اسناد مصوری هستند که می‌تواند ما را با فرهنگ و تمدن‌های مختلف، حوادث بزرگ و کوچک تاریخی، باورها و عقاید جوامع گوناگون بشری از اعصار گذشته تاکنون، آشنا سازند. در ضمن، بررسی آثار تصویرسازی ما را با سیر تحول هنر و تأثیرپذیری و تأثیرگذاری تمدن‌های مختلف بر یکدیگر، آشنا می‌کند. از میان دوره‌های تاریخی مختلف ایران اسلامی، در دوران صفوی و قاجار بیشترین تغییر و تحول در سبک و سیاق هنری را شاهدیم. دگرگونی‌های عمیق ایجاد شده در این مقطع تاریخی، نتیجه فعل و انفعالات سیاسی اجتماعی است که در سطح جهان رخ نموده و سرزمین ایران از این تغییر و تحولات بی‌نصیب نبوده است. پیدایش و سقوط شاهان لایق و نالایق از ابتدای صفویه تا پایان قاجار و راه‌یابی مستشرقان، جهانگردان و مسیونرهای غربی به دربارهای ایران و نیز عوامل گوناگون اجتماعی، ضمن تأثیرگذاری بر روابط

ح □ تصویرسازی در عصر صفویه و قاجار

اجتماعی سنتی ایرانیان، هنر ریشه‌دار این سرزمین را به‌شدت تحت تأثیر قرار داد. در این پژوهش تلاش شده است تغییر و تحولات ایجاد شده در هنر تصویرسازی عصر صفوی و قاجار مورد بررسی قرار گیرد.

سید محمد فدوی

استاد گروه گرافیک و عکاسی

پردیس هنرهای زیبا دانشگاه تهران